

Lappeenranta-Imatra
kaupunkiseutu

Etelä-Karjalan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma vuosille 2013–2016

Sisältö

1	JOHDANTO.....	3
1.1	KOTOUTUMISEN SÄÄDÖSTAUSTA JA MÄÄRITELMÄ	3
1.2	ETELÄ-KARJALAN KOTOUTTAMISOHJELMAN TARKOITUS JA VALMISTELUPROSESSI	4
2	MAAHANMUUTON NYKYTILA ETELÄ-KARJALASSA.....	5
3	KOTOUTUMISEN TULEVAISUUDENKUVA JA TAVOITTEET	6
3.1	TAVOITE 1: TIEDONSAANTI JA ALKUVAIHEEN OHJAUS	6
3.2	TAVOITE 2: KIELEN OPPIMINEN JA OMAN KIELEN SÄILYMINEN	7
3.3	TAVOITE 3: ASIAKASLÄHTÖISET PALVELUT.....	10
3.4	TAVOITE 4: LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN KOTOUTUMISEN EDISTÄMINEN.....	11
3.5	TAVOITE 5: MAAHANMUUTTAJAT OSAAJINA JA VOIMAVARANA TYÖELÄMÄSSÄ.....	12
3.6	TAVOITE 6: YHTEISÖLLISYYS JA SYRJIMÄTTÖMYYS	14
4	OHJELMAN TOTEUTUS JA SEURANTA.....	15
5	LÄHTEET.....	15
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomessa asuvan ulkomaalaisväestön määrä lähes kaksinkertaistui 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Kasvun uskotaan jatkuvan tulevina vuosikymmeninä. Tästä syystä monikulttuurisuus ja monikielisyys sekä tapojen ja arvojen monimuotoisuus yhteiskunnassamme lisääntyy ja muodostaa pysyvän osan suomalaista yhteiskuntaa. Etelä-Karjalassa kehitys on ollut samansuuntainen. Maakunnassa ulkomaan kansalaisia asui vuonna 2011 yhteensä noin 3900 henkilöä ja vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia oli noin 5300. Etelä-Karjalassa selvästi suurin maahanmuuttajaryhmä on venäjää äidinkielenään puhuvat. Heitä asui maakunnassa vuonna 2011 noin 3400 henkilöä. Koko maassa venäjänkielisen väestön osuus maahan muuttaneista on noin neljännes, mutta Etelä-Karjalassa se on kaksi kolmannesta (Liitteet 2-4).

1.1 Kotoutumisen säädöstausta ja määritelmä

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) tuli voimaan 1.9.2011. Kotoutumislain mukaisesti kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava kotoutumisen edistämiseksi ja monialaisen yhteistyön vahvistamiseksi kotouttamisohjelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja jota tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Ohjelma otetaan huomioon kuntalain mukaista talousarviota ja –suunnitelmaa laadittaessa.

Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista, yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Kotouttamisen käsite viittaa viranomaisten järjestämiin, kotoutumista edistäviin ja tukeviin toimenpiteisiin, jotka määritellään henkilökohtaisessa kotoutumissuunnitelmassa.

Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2012–2015 korostetaan sitä, että kotoutuminen on jatkuva, kahdensuuntainen prosessi, joka edellyttää sitoutumista niin maahanmuuttajilta itseltään kuin vastaanottavalta yhteiskunnalta. Kotoutumispolitiikan ja kotoutumisen onnistuminen edellyttää muun muassa, että:

- Maahanmuuttajat kokevat olevansa pysyvä, yhdenvertainen ja tervetullut osa suomalaista yhteiskuntaa
- Muuttaja saa tilaisuuden päästä mahdollisimman pian muuton jälkeen hankkimaan tarvittavan kielitaidon ja tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, riippumatta maahanmuuton perusteesta
- Kotouttamistoimet ovat oikein mitoitettuja ja ajoitettuja
- Maahanmuuttajia kohtaan vallitsee myönteinen asenneilmapiiri

1.2 Etelä-Karjalan kotouttamisohjelman tarkoitus ja valmisteluprosessi

Maakunnallisen kotouttamisohjelman valmistelutyö aloitettiin Lappeenranta-Imatra kaupunkiseudun työvaliokunnan päätöksestä. Maakunnallista kotouttamisohjelmatyötä ohjaamaan muodostettiin ohjausryhmä (Liite 1), jossa jäseninä ovat edustajat kaikista kunnista sekä Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiristä (Eksote). Ohjelman laatimisesta on vastannut Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy.

Etelä-Karjalassa on jo aiemmin voimassa olleen lainsäädännön mukaisesti laadittu maahanmuutto-ohjelmia. Nyt käsillä olevaa ohjelmatyötä edelsi vuonna 2008 laadittu Imatran maahanmuutto-ohjelma, Kansainvälisyys Imatralla sekä Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma vuosille 2008–15. Jälkimmäinen oli Joutsenon, Lappeenrannan, Lemin, Luumäen, Savitaipaleen, Suomenniemen, Taipalsaaren ja Ylämaan kuntien yhteinen seudullinen ohjelma. Myös Parikkalan, Saaren ja Uukuniemen kunnat olivat laatineet yhteisen kotouttamisohjelman ennen kuntien yhdistymistä.

Etelä-Karjalan kotouttamisohjelman tarkoitus:

Maakunnallisessa kotouttamisohjelmassa esitetään laajapohjaiseen valmistelutyöhön perustuen Etelä-Karjalan monialaisen yhteistyön yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet, joihin sitoutumalla edistetään Etelä-Karjalaan muuttavien ulkomaan kansalaisten ja vierasta kieltä äidinkielenään puhuvien henkilöiden kotoutumista.

Etelä-Karjalan kotouttamisohjelman valmisteluprosessissa (Liite 1) on korostettu alueen maahanmuuttajaväestön ja muiden asukkaiden mahdollisuutta vaikuttaa ohjelman sisältöön. Osallistamisen ja yhteistyön muotoina valmisteluprosessissa on ollut asukaskysely, laajapohjainen työseminaari, ohjelmaluonnoksen lausuntokierroksen menettely sekä tiedotusseminaari. Kansalaisnäkökulmaa kartoitettiin sähköisellä asukaskyselyllä. Kyselyyn vastasi 43 henkilöä, joista neljäsosa oli maahanmuuttajataustaisia. Kyselyn vastauksista nousi esille kuusi teemaa, joiden ympärille kotoutumisessa tärkeät asiat ja toimenpideehdotukset keskittyivät. Näitä teemoja käytettiin 6.6.12 järjestetyn monialaisen ja – ammatillisen kotouttamisohjelman työseminaarin ryhmätyöskentelyn pohjana. Seminaariin osallistui yhteensä 58 henkilöä, jotka edustivat maakunnan maahanmuuttoasioita hoitavia kunta- ja valtion viranomaisia sekä oppilaitosten, kolmannen sektorin ja seurakuntien työntekijöitä. He ideoivat ja täydensivät ohjelman tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia. Tiedotusseminaari järjestettiin 6.9.12 kuntien johtaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille. Ohjelmaluonnosta käsiteltiin ja siihen tehtiin täydennyksiä konkreettisen ohjelman aikaansaamiseksi.

Edellä kuvatun valmistelutyön lisäksi maakunnallisen kotouttamisohjelman laatimisesta vastaavan ohjausryhmän jäsenet ovat kokouksissaan ja viestimien välityksellä käyneet keskustelua ja tehneet linjauksia ohjelman rakenteesta ja sisällöstä. Käsillä olevaan maakunnalliseen ohjelmaan ei ole sisällytetty kuntakohtaista päätöksentekoa edellyttäviä pakolaisten vastaanottoon ja kotouttamiseen liittyviä toimenpiteitä.

2 MAAHANMUUTON NYKYTILA ETELÄ-KARJALASSA

Maahanmuuton kasvaessa sen perusteet ovat muuttuneet. Vielä 1990-luvulla Suomeen muutettiin pääosin humanitaarisin perustein kiintiöpakolaisina tai turvapaikanhakijoina. Etelä-Karjalaan saapui etenkin 1990-luvun loppupuolella runsaasti inkerinsuomalaisia tai syntyperältään muutoin suomalaisia. Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuonna 2011 myönnettyjen ensimmäisten oleskelulupien pääasiallisimpia syitä olivat perhesiteet (30 %) ja opiskelu (29 %) (Liite 2). Myös Etelä-Karjalassa perheperustainen ja työperustainen maahanmuutto on lisääntynyt ja ulkomaalaisten opiskelijoiden joukko kasvanut.

Etelä-Karjalan maakunta kuuluu Suomen eniten maahanmuuttajia vastaanottaviin maakuntiin. Etelä-Karjalassa ulkomaalaisten lukumäärä on lisääntynyt selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta lisäys on kuitenkin ollut jonkin verran koko maan keskiarvoa ja Kymenlaakson maakuntaa maltillisempaa (Liite 2). Ulkomailta muuttanut väestö paikkaa merkittävästi maakunnan väestökatoa. Vuosien 1990–2011 välisenä aikana maakunnan väkiluku väheni noin 8000 asukkaalla. Vähennys olisi ollut noin 3500 asukasta suurempi ilman ulkomailta maakuntaan suuntautuvaa positiivista nettomuuttoa.

Tilastokeskuksen väestötilaston mukaan vuoden 2011 lopussa Etelä-Karjalassa asui 101:sta eri maasta lähtöisin olevaa ulkomaalaista. Ulkomaiden kansalaisia oli yhteensä 3924 ja heistä valtaosa on venäläisiä, yhteensä 2208 henkilöä. EU-maiden kansalaisia asuu Etelä-Karjalassa 630 ja EU:n ulkopuolisista Euroopan maista tulleita 256. Lisäksi aasialaista alkuperää olevia on 531, afrikkalaisia 175, Amerikan maista tulleita 83 ja Oseaniasta 5.

Muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien määrä on lisääntynyt samalla aikavälillä ulkomaan kansalaisten lukumäärää enemmän (Liite 3). Vuoden 2011 väestötilaston mukaan Etelä-Karjalassa puhutaan kaikkiaan 83:aa eri kieltä. Muuta kuin maamme virallisia kieliä (suomi, ruotsi, saame) puhuvista valtaosa on venäjänkielisiä (3410). Muut suurimmat kieliryhmät ovat eesti (292), englanti (172), kiina (151), thai (127) ja turkki (112). Venäjänkieliset maahanmuuttajat ovat taustaltaan pääosin entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneita paluumuuttajia (inkerinsuomalaisia tai muutoin syntyperältään suomalaisia) tai Suomeen työ- ja perhesyistä muuttaneita.

Maakunnan korkeakoulut panostavat kansainvälistymiseen, mikä näkyy mm. kasvavina ulkomaalaisten opiskelijoiden määrinä. Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa opiskeli vuonna 2011 yhteensä 381 ulkomaista tutkinto-opiskelijaa ja Saimaan ammattikorkeakoulussa ulkomaalaisia oli vuoden 2011 aikana 251.

Suomen kiinteistömarkkinat avautuivat ulkomaalaisille ostajille asteittain vuosien 1993 - 2000 välisenä aikana. Etelä-Karjalalla on maakuntien ykkössija ulkomaan kansalaisten tekemien kiinteistökauppojen määrässä. Vuonna 2011 ulkomaalaiset ostivat Suomesta kaikkiaan 614 kiinteistöä ja näistä kaupoista tehtiin 211 Etelä-Karjalassa. Lähes kaikki ostajat olivat venäjänkielisiä (204 kauppaa). Vuosien 2000 – 2012 välisenä ajanjaksona ulkomaalaiset ovat tehneet Etelä-Karjalassa yhteensä 1131 kiinteistökauppaa. Näistä venäläisten tekemiä on 1041. Ulkomaalaisten tekemiin kiinteistökauppoihin (2000 –luvulla) liittyvä maapinta-alan omistus Etelä-Karjalassa on yhteensä 811 hehtaaria. Maanmittauslaitoksen mukaan ulkomaalaiset tekivät jo 1990-luvulla maassamme kiinteistökauppoja, koko maassa yhteensä noin 500 kauppaa vuosikymmenen aikana.

Etelä-Karjalaan muuttaneet vieraskieliset henkilöt asuvat pääosin Lappeenrannassa ja Imatralla. Imatralla vierasta kieltä äidinkielenään puhuvien kansalaisten osuus kaupungin väestöstä oli vuonna 2011 3.8 % ja Lappeenrannassa 5.1 %. Maakunnan muissa kunnissa ulkomaalaisten prosentuaalinen osuus asukkaista vaihteli 0.8 ja 2.6 prosentin välillä. Maaseutukunnista Taipalsaarella vieraskielisten suhteellinen osuus oli

suurin, vähäisin se oli Savitaipaleella (Liite 3, taulukko 4). Liitteessä 3 esitetään maahanmuuttajien määrät ikäluokittain Etelä-Karjalan kunnissa (Taulukko 3).

3 KOTOUTUMISEN TULEVAISUUDENKUVA JA TAVOITTEET

Alueen kuntien ja seutujen kehittämisstrategioissa kansainvälistymiskehitys on viime vuosina nähty voimavarana ja maakuntaa hyödyttävänä tekijänä. Kotoutumisen edistämiseksi on erityisesti maakunnan kaupungeissa ja vuodesta 2010 alkaen sosiaali- ja terveystieteissä tehty pitkäjänteistä työtä ja luotu maahanmuuttajatyöhön toimivia toimintamalleja.

Kotoutumisen tulevaisuudenkuvana on monikulttuurinen, kansainvälinen Etelä-Karjala, jossa maahanmuuttajan kotoutuminen on aktiivista ja jokaisen omiin voimavaroihin perustuvaa. Kotoutuminen toteutuu myönteisessä vuorovaikutuksessa ja suvaitsevassa ilmapiirissä laadukkaiden palveluiden tukemana.

Seuraavissa taulukoissa on valmisteluprosessissa nousseiden teema-alueiden mukaisesti esitetty kotouttamisohjelman kuusi päätavoitetta ja niihin liittyvät osatavoitteet ja toimenpide-ehdotukset. Niiden toteutumisen seurannassa voidaan hyödyntää valtakunnallisen seurantajärjestelmän* tietoja sekä Etelä-Karjalassa toteutettavan Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) tietoja maahanmuuttajaväestön osalta.

Päätavoitteet ovat:

1. Tiedonsaanti ja alkuvaiheen ohjaus
2. Kielen oppiminen ja oman kielen säilyminen
3. Asiakslähtöiset palvelut
4. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden kotoutumisen edistäminen
5. Maahanmuuttajat osaajina ja voimavarana työelämässä
6. Yhteisöllisyys ja syrjimättömyys

3.1 Tavoite 1: Tiedonsaanti ja alkuvaiheen ohjaus

Kotoutuminen käynnistyy nopeasti, mikäli alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluita on saatavilla ja ne vastaavat erilaisista kulttuureista ja kieliryhmistä tulevien maahanmuuttajien tarpeisiin. Maahanmuuton alkuvaiheessa tulee huolehtia siitä, että kaikki maahanmuuttajat saavat perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta. Kunnan ja valtion viranomaisten tulee neuvoa maahanmuuttajia omien vastualueidensa palveluista ja tarvittaessa ohjata heitä eteenpäin muihin palveluihin sekä kotoutumislain mukaiseen yksilölliseen alkukartoitukseen. Tiedonsaannin tärkeys nousi esiin Etelä-Karjalan asukkaille järjestetyssä kansalaiskyselyssä sekä ohjelmaa valmistelevassa laaja-alaisessa tiedotusseminaarissa.

1. Tiedonsaanti ja alkuvaiheen ohjaus			
Osatavoitteet	Toimenpiteet	Toimijatahot	Seuranta
1. Maahanmuuttaja saa nopeasti tietoa, miten toimia uudessa maassa ja mistä löytyvät tarvittavat palvelut	Maahanmuuttajien viiveetöntä pääsyä ohjauksen ja palvelujen piiriin tehostetaan kaikilla palvelualueilla Ulkomailta muuttavien tarpeisiin kootaan alueellinen tietopaketti, johon on koottu keskeiset asiat. Tutustumistilaisuuksia ja matalan kynnyksen palveluja järjestetään	Valtion ja kuntien palveluissa toimivat viranomaiset, Eksote, Kolmannen sektorin toimijat, Etelä-Karjalan asukkaat, Momentti*, kehittämishankkeet	Etelä-Karjalaa koskevat tiedot valtakunnallisessa seurannassa ja ATH-tutkimuksessa
2. Palveluissa toimivilla on riittävästi tietoa ja osaamista eri kulttuureista tulevien kohtaamiseen	Koulutusta järjestetään palveluissa toimiville tarpeen mukaan Kulttuuritulkkeja ja maahanmuuttaja-asioihin perehtyneitä henkilöitä hyödynnetään henkilöstölle suunnatuissa koulutuksissa Kokemuksia ja hyviksi todettuja käytäntöjä levitetään ja jaetaan toimijoiden kesken ja organisaatioiden sisällä	Valtion ja kuntien palveluissa toimivat viranomaiset, Eksote, koulutusorganisaatiot	Koulutustilaisuuksien määrä, lkm/vuosi
3. Eteläkarjalaisilla on helposti saatavilla tietoa maahanmuutosta ja kansainvälistymisestä	Paikallisessa mediassa on maahanmuuttoasioihin liittyvää tiedotusta Tietoa tarjotaan ja levitetään aktiivisesti median, www-sivujen sekä ja järjestettyjen tilaisuuksien avulla	Eksote, valtion ja kuntien viranomaiset, paikallinen media, Kolmannen sektorin toimijat	

*Momentti on Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin alueella toimiva maahanmuuttopalveluiden yksikkö. Se mm. ohjaa ja neuvoo maahanmuuttoon, palveluihin ja kotoutumiseen liittyvissä kysymyksissä ja toimii maahanmuuttoasioiden asiantuntijatahona sekä tiedottajana.

3.2 Tavoite 2: Kielen oppiminen ja oman kielen säilyminen

Riittävä suomen kielen taito on perusedellytys kiinnittymiselle uuden yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Eri-ikäisinä maahan tulleiden tulisi mahdollisimman nopeasti päästä kuulemaan, käyttämään ja oppimaan suomen kieltä.

Alle kouluikäisen lapsen kielen kehittymistä tukee oman äidinkielen vahva oppiminen. Avoimen varhaiskasvatuksen piirissä lapsi voi vanhempansa kanssa opetella suomen kieltä joko avoimessa päiväkodissa tai seurakuntien tai järjestöjen ylläpitämissä kerhoissa. Osa-aikainen tai kokoaikainen päivähoito ja esiopetus ovat maahanmuuttajataustaisille lapsille tärkeitä kielenoppimista tukevia varhaiskasvatuspalveluita.

Peruskoulu ja esiopetus tarjoavat valmistavaa opetusta maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille, jotka eivät osaa riittävästi suomen kieltä voidakseen opiskella suomenkielisessä opetusryhmässä. Myös ammatillisessa peruskoulutuksessa on maahanmuuttajien valmistavaa koulutusta, jonka tavoitteena on antaa kielelliset, kulttuuriset ja muut tarvittavat valmiudet ammatillisia opintoja varten.

Monet maahanmuuttajataustaiset, kaksikieliset ja äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvat lapset tarvitsevat tukea suomen kielen opiskelussa. He opiskelevat äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi toisena kielenä – oppimäärän mukaan. Maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksella tuetaan oppilaan oman äidinkielen taitoa ja sen säilymistä. Lapsen oman äidinkielen vahva taito helpottaa uuden kotimaan kielen oppimista ja on tärkeää lapsen tunne-elämän kehittymiselle.

Aikuisille järjestetään kielikoulutusta kotoutumiskoulutuksena, josta suurin osa on osallistujille maksutonta työvoimakoulutusta. Työhallinnon järjestämän opetuksen lisäksi eri oppilaitosten järjestämä kielikoulutus voidaan TE-toimistossa katsoa rinnasteiseksi koulutukseksi. Opiskelija voi myös hakeutua omaehtoiseen koulutukseen, jolloin opetus on yleensä opiskelijalle maksullista.

Etelä-Karjalan kotouttamisohjelman valmistelussa on eri yhteyksissä korostettu työikäisten ja ikääntyvien maahanmuuttajien, teini-ikässä maahan tulleiden nuorten sekä kotona lapsiaan hoitavien äitien kotoutumista tukevia toimia. Maahanmuuttajat oppivat suomen kieltä kaikissa kohtaamisissa ja arkielämän vuorovaikutustilanteissa. Vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyvä vuorovaikutus ja ryhmään kuuluminen ovat tärkeitä uuteen kieliympäristöön ja yhteiskunnan jäsenyyteen harjaantumisen kannalta. Erilaisten vapaa-aika-, nuoriso- sekä kulttuuriaktiiviteettien tarjoajana kolmannella sektorilla on tärkeä merkitys kunnallisten palvelujen rinnalla. Myös ikääntyneet maahanmuuttajat tarvitsevat kontakteja ja ihmissuhteita kielitaidon ylläpitämiseksi. Siihen heille tarjoutuu mahdollisuuksia esimerkiksi vapaaehtoissektorin ja uskonnollisten yhteisöjen toiminnoissa kunnallisten palvelujen ohella.

2. Kielen oppiminen ja oman kielen säilyminen

Osatavoitteet	Toimenpiteet	Toimijatahot	Seuranta
1. Suomen kielen oppiminen on mahdollista kaikille monipuolisin menetelmin ja ottaen huomioon ikä, tausta oppimisvalmiudet ja elämäntilanne	Lapset pääsevät varhaiskasvatuksen piiriin oppimaan suomea lapsen kielen kehityksen kannalta suotuisassa ikävaiheessa Kielenopetusta on myös kotona lapsiaan hoitaville äideille Varhaiskasvatuspalveluihin otetaan maahanmuuttaja-taustaisia ohjaajia Kieltä opetetaan yhdessä tekemisen ja toiminnan kautta, toiminnallisin menetelmin myös luku- ja kirjoitustaidottomille Verkkokursseja järjestetään eri taitotasolle, myös perustasolle Kehitetään Tandem-kielenopetusta* Kielikursseja on riittävästi ja myös kesäaikaan Kirjastoissa on saatavilla lasten ja aikuisten kirjallisuutta eri kielillä	Avoin varhaiskasvatus (kunta, seurakunta ja järjestöt) Varhaiskasvatus ja opetus, palveluverkosto kokonaisuudessaan, hankkeet TE-toimisto, kansalaisopistot, muut oppilaitokset ja toimijat, vapaaehtoissektori, järjestöt Kuten edellä Kansalaisopisto Maakunnassa toimivat oppilaitokset ja koulutuksen tarjoajat, kolmas sektori Kirjastot	Etelä-Karjalaa koskevat tiedot valtakunnallisessa seurannassa ja ATH-tutkimuksessa Maahanmuuttajalapsen varhaiskasvatuksen piirissä lkm/maahanmuuttajalasten ikäluokka Maahanmuuttajalapsen ja vanhemman avoimen varh.kasvatuksen piirissä lkm Keskimääräinen odotusaika kielikurssille pääsyyn
2. Maahanmuuttajat saavat tukea oman äidinkielen säilyttämiseen	Perheille annetaan neuvoloiden ja muiden perheitä kohtaavien toimijoiden kautta tietoa äidinkielen säilyttämisen tärkeydestä Vanhempi-lapsi-kerhotoiminta kielen kehityksen ja varhaisen vuorovaikutuksen tukena pienten lasten perheille Omankieliset klubit	Hyvinvointineuvolat: Imatralla ja Eksotessa Tavoitetta tukevat kansalliset työvoimapolitiittiset hankkeet Kolmannen sektorin toimijat	Tavoitetaso: jokaisen asiakasperheen kanssa asia on otettu esille Kerhotoiminnan määrä

*Tandem-menetelmässä suomenkielinen ja vieraskielinen henkilö opiskelevat oppijaparina vastavuoroisesti itselle vierasta kieltä. Menetelmässä hyödynnetään tietoverkkoa ja oppijat suunnittelevat keskenään opetuksen sisältöä, esim. vierailuja tutustumiskohteisiin.

3.3 Tavoite 3: Asiakaslähtöiset palvelut

Maahanmuutto on yhteiskuntamme keskeinen muutostekijä tulevien vuosikymmenten aikana. Siksi palvelujärjestelmän suunnittelussa ja kehittämisessä tulee ottaa maahanmuuttajat huomioon ja tukea heidän asemaansa yhteisöjen täysivaltaisina jäseninä. **Pääperiaatteena palveluiden järjestämisessä on se, että he käyttävät samoja palveluja kuin muut asukkaat ja erityispalveluita tarvittaessa.** Kuntien ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin peruspalveluita kehitetään maahanmuuttajaväestölle soveltuviksi. Erityispalveluiden tarvetta esiintyy usein maahanmuuton alkuvaiheessa mm. tehostetun ohjauksen ja neuvonnan tarpeena. Keskeisimmin erityispalvelut ovat kieleen liittyviä: kieli- ja perehdyttävää koulutusta aikuisille ja lapsille, suomi toisena kielenä –koulutusta, oman äidinkielen opetusta sekä valmistavaa koulutusta ja tukiopetusta eri kouluasteilla. Lapsille kohdennetuissa palveluissa tulee varmistua myös vanhempien osallisuudesta ja vuoropuhelusta heidän kanssaan lasten huoltajina. Tulkkien käyttöön on varauduttava varsinkin työvoima-, sosiaali-, terveys- ja sivistyspalveluissa.

Päävastuu kotouttamistoimenpiteistä on kunnilla ja työ- ja elinkeinotoimistolla. Kansalaisjärjestöt ja maahanmuuttajien järjestöt täydentävät viranomaistoimintaa ja toimivat yhteistyökumppaneina kotoutumispalveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Monikulttuuristen asiakkaiden palvelujen turvaaminen edellyttää usein lisäresurssia peruspalveluihin sekä lisäpalveluiden järjestämistä. Valtakunnallisesti tämä tulisi huomioida valtionosuusperusteena runsaan maahanmuuton kunnille.

3. Asiakaslähtöiset palvelut			
Osatavoitteet	Toimenpiteet	Toimijatahot	Seuranta
1. Tietoa ja ohjausta annetaan keskitetysti yhdestä paikasta	Yhden luukun toimintamalli-asiakaspalvelupiste- alkuvaiheen ohjauksessa ja neuvonnassa Varmistetaan Momentin toiminnan jatkuvuus maakunnallisesti tärkeänä tiedotus- ja neuvontapisteenä ja kehitetään toimintaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa	Eri viranomaisten yhteistyönä Eksote, kunnat	Etelä-Karjalaa koskevat tiedot valtakunnallisessa seurannassa ja ATH-tutkimuksessa
2. Viranomaisten yhteistyö on saumatonta	Maahanmuuttajien asiakasprosessien selkeyttäminen Toimintamallien suunnittelu ja toteutus yhdessä Eri tahot verkostoituvat ja kehittävät toimintaa yhdessä Maahanmuuttajien tulkkipalveluiden vastuutahoja ja ohjeistusta selkiytetään	Eksote, kunnat ja TE-toimisto, TYP Kuntien ja Eksoten maahanmuuttajapalvelut, TE-toimistot, seurakunnat, uskonnolliset yhteisöt, 3. sektori Kunnat, Eksote, TE-toimisto ja Kela	

3.4 Tavoite 4: Lasten, nuorten ja perheiden kotoutumisen edistäminen

Koti ja perhe muodostavat ihmisen elämän tärkeimmän lähiverkoston ja perheen merkitys kotoutumisessa on keskeinen. Lapselle suhteet omiin vanhempiin ovat ensisijaisia ihmissuhteita ja tasapainoinen suhde lasten ja vanhempien välillä on turvallisen ja eheän kasvun edellytys. Tuki koko perheen toimivalle vuorovaikutukselle tulee nostaa keskeiselle sijalle. Se edellyttää maahanmuuttajavanhempien roolin tukemista lastensa ensisijaisina kasvattajina. Tiedon ja neuvonnan antaminen vanhemmille perheille suunnatuista palveluista sekä perheitä koskevasta lainsäädännöstä ja käytännöistä edistää perheen kotoutumista. Vanhempien, erityisesti äitien, rooli koko perheen onnistuneessa kotoutumisessa on todennettu useissa tutkimuksissa ja selvityksissä. Erityisesti puolisoina maahan saapuneet ja kotona lapsiaan hoitavat äidit saattavat jäädä kokonaan kotoutumistoimien ulkopuolelle, mikä vaikeuttaa myös lasten kasvun tukemista yhteiskunnan jäseniksi.

Maahanmuuttajataustaisille lapsille osallistuminen varhaiskasvatuspalveluihin on tärkeää heidän kehityksensä, kouluvalmiutensa ja suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisensa kannalta. Päivähoito voi olla kokoaikaista tai osa-aikaista. Vaihtoehtona lapselle ja usein myös vanhemmille on tarjolla avoimen varhaiskasvatuksen palveluita, kuten avoimet päiväkodit sekä seurakuntien tai järjestöjen ylläpitämät lastenkerhot ja perhekerhot. Avoimen varhaiskasvatuksen toimijat ovat verkostoitumassa keskenään ja voivat suunnitella sekä toteuttaa toimintoja joustavasti yhteistyössä. Maahanmuuttajanuorille tehtävillä kotouttamissuunnitelmilla voidaan edistää niin nuoren itsensä kuin myös koko perheen kotoutumista. Maahanmuuttajataustaisten nuorten oma kansalaistoiminta sekä maahanmuuttajanuoriin kohdistuvaa syrjintää ja syrjäytymistä ehkäisevä sekä sosiaalisesti vahvistava nuorisotoiminta tukee kotoutumista. Nuoriso- ja varhaisnuorisojärjestöissä on tärkeää madaltaa vähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten kynnystä osallistua toimintaan.

4. Lasten, nuorten ja perheiden kotoutumisen edistäminen			
Osatavoitteet	Toimenpiteet	Toimijatahot	Seuranta
1. Maahanmuuttaja-perheiden tarpeet otetaan huomioon varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja opetuksen kehittämisessä	Tuetaan maahanmuuttajalapsen ja vanhemman vuorovaikutusta, oman äidinkielen säilyttämistä ja suomenkielen oppimista Lasten ja nuorten kotoutumissuunnitelmatyöskentelyssä on mukana päivähoito ja koulu Lasten ja nuorten kokemukset ja mielipiteet saadaan esiin	Varhaiskasvatus, avoimen varhaiskasvatuksen verkostot: kunnan, seurakunnan ja järjestöjen avk-toimijat Lasten ja perheiden palveluissa toimivat Socom (oppilaitosyhteistyö)	Etelä-Karjalaa koskevat tiedot valtakunnallisessa seurannassa ja ATH-tutkimuksessa Maahanmuuttaja-barometri nuorille
2. Vaihtoehtoisia kasvun ja koulutuksen polkuja kokeillaan ja hyvät käytännöt vakiinnutetaan	Nuorten oppipajojen, työpajatoimintojen sekä etsivän työn toiminnot turvataan Yläkoulun loppuvaiheessa maahan muuttaneiden nuorten tarpeet otetaan erityisesti	Eksote, kunnat, alueen nuorten työpajat, säätiöt ja muut 3. sektorin toimijat	Maahanmuuttajanuorten määrä ja osuus ao. toiminnoissa

	toiminnoissa huomioon		
3. Liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-ajan harrastukset tukevat perheen, lapsen ja nuoren kotoutumista	Kannustetaan ja ohjataan monikulttuurisia lapsia, nuoria ja aikuisia harrastusten piiriin Kannustetaan ja ohjataan vanhempia mukaan harrastamaan lapsen ja nuoren kanssa Kehitetään toimintoja yhdessä harrastusjärjestöjen kanssa	Kuntien toimialat ja harrastustoimintaa järjestävät järjestöt Liikunta yhdistää – hanke (Lappeenranta-Imatra) Liikunta- ja harrastusjärjestöjen hankkeet	Etelä-Karjalaa koskevat tiedot valtakunnallisessa seurannassa ja ATH-tutkimuksessa

3.5 Tavoite 5: Maahanmuuttajat osaajina ja voimavarana työelämässä

Maahanmuuttajien työttömyysaste oli Suomessa laskussa koko 2000-luvun vuoden 2008 lopulla alkaneeseen taantumaan saakka. Silti se on ollut yli kaksin- tai kolminkertainen koko väestön työttömyysasteeseen verrattuna. Tilastokeskuksen selvityksen mukaan maahanmuuttajien työllisyys nousee selkeästi suhteessa maassaoloaikaan. Nopean alkuvaiheen työllistymisen esteenä ovat puuttuvat perustiedot, kielitaidon vajavuus sekä ulkomailla hankitun pätevyyden tunnustamisen ongelmallisuus. Työelämän asenteilla ja valmiuksilla tasavertaiseen kohteluun on merkitystä työllistymiseen; työelämän tulisi olla asenteiltaan valmis vastaanottamaan maahanmuuttajia. Valtion kotouttamisohjelmassa mainitaan, että työttömyyden lisääntyessä ulkomaalaisten työttömyys alkaa kasvaa ensimmäisenä ja se kasvaa taantuman aikana muita nopeammin.

Työministeriön tilastoista ilmenee, että ulkomailta maahan muuttaneiden työttömyysriski on selvästi suurempi kuin kotimaisia kieliä puhuvilla. Kaakkois-Suomen ELY -keskuksen tilastojen perusteella tilanne Etelä-Karjalassa on samansuuntainen ja jopa muuta maata vaikeampi. Ulkomaalaisten työttömien osuus ulkomaisesta työvoimasta oli Etelä-Karjalan kaupungeissa selvästi maan keskitasoa suurempi (Liite 3).

Maahanmuuttajien työllistymiseen tarvitaan suomalaisiin verrattuna pidempiä toimenpidejaksoja ja yksilöllisiä työllistymispolkuja. Keskeistä on, että työvoimapolitiittista kotoutumiskoulutusta on tarvetta vastaavasti siten, että koulutuksen odotusajat olisivat kohtuullisia.

5. Maahanmuuttajat osaajina ja voimavarana työelämässä			
Osatavoitteet	Toimenpiteet	Toimijatahot	Seuranta
1. Työnantajien asennoituminen on myönteistä ja maahanmuuttajia rekrytoidaan työelämään	Työelämässä maahanmuuttajien osaaminen ja vahvuudet huomataan nykyistä paremmin Yrittäjäjärjestöjen kautta solmitaan kontakteja Asenneilmapiiiriin vaikuttaminen Työhön perehdyttävä/työkummi mukaan työpaikalle aluksi	Eksote, kuntien eri toimialat, kuntien elinkeinoyhtiöt, TE-toimisto, TYP, säätiöt ja muut kolmannen sektorin toimijat, MaTTi-hanke (ESR)*	Maahanmuuttajien ja maahanmuuttaja-taustaisten henkilöiden työllisyys- ja työttömyysaste Etelä-Karjalaa koskevat tiedot valtakunnallisessa seurannassa ja ATH-tutkimuksessa **)
2. Yrityksen perustaminen ja yrittäjänä toimiminen tehdään helpommaksi	Maahanmuuttajayrittäjyyttä edistetään Maahanmuuttajayrittäjien valmiuksia parannetaan ja palveluja kehitetään	Elinkeinoyhtiöt Mammutti-maahanmuuttajan yrittäjyyden tuki –hanke (ESR)	Maahanmuuttajayrittäjien määrä
3. Eri kulttuureista tulleiden osaaminen ja kädentaidot tuodaan esille	Maahanmuuttajien edellytykset kartoitetaan osana alkukartoitusta ja kotouttamissuunnitelmaa (kielitaito, osaaminen, terveydentila) Järjestetään näyttelyitä, joissa kädentaidot tulevat esiin	Kunnat, Eksote ja TE-toimistot Kuntien kulttuuritoimi, Maailman Martat, MaTTi-hanke, Momentti	

*MaTTi-projekti on Laptuote-säätiössä sekä Eksoten Maahanmuuttopalveluissa toteuttava ESR-hanke, jonka avulla mm. parannetaan maahanmuuttajien työllistämismahdollisuuksia työnetsijän palveluiden ja työelämäedellytyksiä edistävien toimenpiteiden avulla. Hankkeen rahoittavat Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Lappeenrannan kaupunki ja Laptuote-säätiö.

**) ATH-tutkimus = Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (toteuttajana Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

3.6 Tavoite 6: Yhteisöllisyys ja syrjimättömyys

Kotoutumisen onnistumisen edellytys on muita kunnioittava ilmapiiri ja toimiva vuorovaikutus eri väestöryhmien kesken. Maahanmuuttajien täysimääräinen osallistuminen suomalaiseen yhteiskuntaan tarkoittaa osallisuutta uuden kotimaan poliittisessa, yhteiskunnallisessa, sosiaalisessa, taloudellisessa ja kulttuurielämässä.

Yhteiskunnan pirstaloituminen ja eriarvoistuminen voivat kohdentua erityisen vahvasti maahanmuuttajiin ja johtaa syrjäytymiseen ja ulkopuolisuuteen. Vahvan yhteisöllisyyden rakentaminen myös maahanmuuttajien turvallisen arjen tueksi on kotouttamistyön tärkeä perusta. Yhteisöllisyys pohjautuu perustuslaista nousevaan yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen sekä arjen hyviin etnisiin suhteisiin. Näihin sisältyy maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin hyväksyminen ja tukeminen. Rasistiset ja syrjivät ilmaukset, puheet ja teot loukkaavat ihmisarvoa, luovat pelkoa ja uhkaavaa ilmapiiriä, joka lamaannuttaa yhteiskunnallisen kehityksen. Nollatoleranssi rasismia ja syrjintää kohtaan on ainoa kestävä suunta.

6. Yhteisöllisyys ja syrjimättömyys			
Osatavoitteet	Toimenpiteet	Toimijatahot	Seuranta
1. Lisätään ymmärrystä erilaisista kulttuureista ja edistetään väestöryhmien välistä myönteistä vuorovaikutusta	Koti, varhaiskasvatus ja koulu tunnistavat tärkeytensä suvaitsevaisuuskasvattajina Kaikissa kouluissa sitoudutaan kiusaamisen nollatoleranssiin Ollaan tietoisia hyvien etnisten suhteiden ja tasavertaisen kohtelun merkityksestä ja yhdenvertaisuuslain soveltamisesta käytäntöön	Kasvatus- ja opetustoimi, muut kunnan toimialat, Eksote Koulujen rehtorit/johtajat	Etelä-Karjalaa koskevat tiedot valtakunnallisessa seurannassa ja ATH-tutkimuksessa Kouluterveystutkimus ja Kiva Koulu-ohjelma
3. Kummeja, tukihenkilöitä ja -perheitä on käytettävissä	Maahanmuuttajaperheille etsitään kummiperheitä, joissa on samanikäisiä lapsia kuin maahanmuuttajaperheessä Tukihenkilöitä on saatavissa teini-ikäisinä maahan muuttaneille nuorille Tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa kehitetään	Seurakunnat, kolmannen sektorin toimijat, MaTTi-hanke/Momentti	

4 OHJELMAN TOTEUTUS JA SEURANTA

Ohjelmaa toteuttavat Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin palvelualueet sekä kuntien toimialat yhteistyössä eri alojen viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Ohjelma päivitetään neljän vuoden välein. Seurannassa hyödynnetään valtakunnallisia ja alueellisia tutkimuksia, jotka tuottavat tietoa maahanmuuttajaväestön hyvinvoinnista ja kotoutumiseen liittyvistä asioista. Ohjelman seurannasta ja päivittämisestä vastaa tämän ohjelman valmistelua varten nimetty ohjausryhmä.

5 LÄHTEET

Imatran maahanmuutto-ohjelma; Kansainvälisyys Imatralla. Imatran kaupunginhallitus 31.3.2008 § 94

Kotouttamisohjelma Parikkalan, Saaren ja Uukuniemen kuntiin muuttavien maahanmuuttajien kotouttamista edistävistä toimenpiteistä

Lappeenrannan seudun maahanmuutto-ohjelma 2008-2015. Lappeenrannan kaupunginkanslian julkaisuja 2008:2

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:6

Laki kotoutumisen edistämisestä (Kotoutumislaki 1386/2010)

Valtion kotouttamisohjelma. Hallituksen painopisteet vuosille 2012-2015

Vänskä-Rajala Katja: Kotouttamisen, kotoutumisen ja etnisten suhteiden seurantajärjestelmä 2011-2015. Sisäasiainministeriö Maahanmuutto-osasto 2010

ETELÄ-KARJALAN KOTOUTTAMISOHJELMAN OHJAUSRYHMÄ:

Annaleena Rita, ohjausryhmän puheenjohtaja (31.8.12 saakka)

kehitysjohtaja, Rautjärven kunta

Sirkku Sarlomo, puheenjohtaja (1.9.12 alkaen Annaleena Ritan virkavapaan ajan)

kehityspäällikkö, Imatran kaupunki

Merja Heino-Kukkurainen, sihteeri

maahanmuuttotyön koordinaattori, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, Maahanmuuttopalvelut

Päivi Ahonen

palvelujohtaja, Lappeenrannan kaupunki (edustaa myös Taipalsaaren kuntaa)

Heikki Hirvonen

sosiaalipalvelupäällikkö, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, Aikuisten sosiaalipalvelut

Rauni Kekäläinen

vs. kehitysjohtaja, Rautjärven kunta (1.9.12 alkaen)

Marja Kosonen

palvelujohtaja, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri, Perhe- ja sosiaalipalvelut

Eija Markkanen

sivistystoimenjohtaja, Ruokolahden kunta

Kristiina Pihlajamäki

palvelujohtaja, Luumäen kunta (edustaa myös Savitaipaleen kuntaa)

Pentti Pitkänen

kunnankamreeri, Lemminkäinen kunta

Irja Tuunanen

sivistystoimenjohtaja, Parikkalan kunta

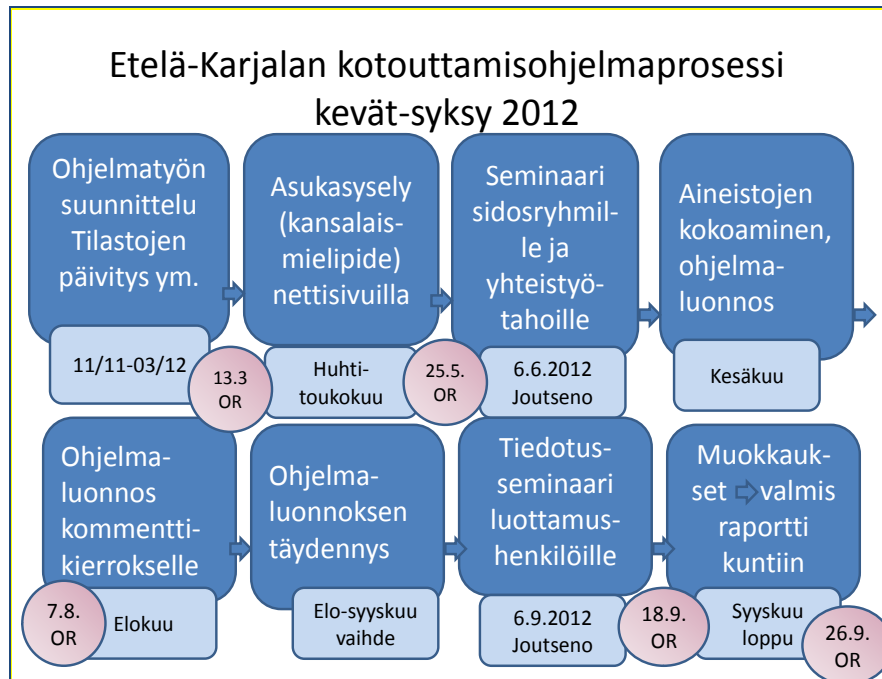
Ohjausryhmän kokouksiin ovat lisäksi osallistuneet Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socomilta

Maarit Hiltunen-Toura, kehittämisspäällikkö (31.8.12 saakka)

Leena Kaljunen, toimitusjohtaja (1.9.12 alkaen)

Päivi Kaski, kehittämissuunnittelija

OHJELMATYÖN PROSESSIKUVAUS:

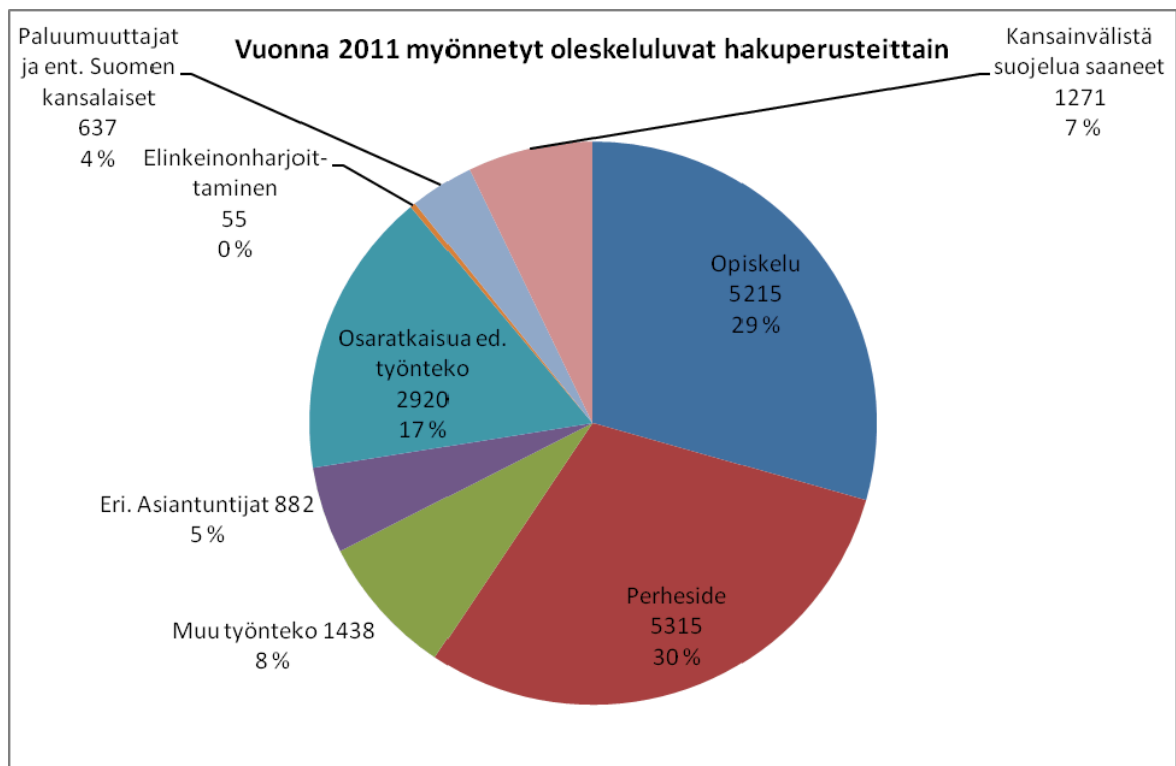
Taulukko 1. Ulkomaiden kansalaisten määrän kehitys

ULKOMAIDEN KANSALAISET	v. 2000	v. 2011	Muutos %
Etelä-Karjala	2264	3924	73
Kymenlaakso	2346	5978	155
Koko maa	91074	183133	101
Lähde:Tilastokeskus			

Taulukko 2. Vieraskielisten määrän kehitys (suluissa venäjänkielisten määrä vieraskielisistä)

VIERASKIELISET	v. 2000	v. 2011	Muutos %
Etelä-Karjala	2432 (1591)	5340 (3410)	120
Kymenlaakso	2581 (1423)	7722 (4095)	199
Koko maa	99227 (28205)	244827 (58331)	147
Lähde:Tilastokeskus			

Kuva 1. Myönnettyt oleskeluluvat perusteen mukaan Suomessa vuonna 2011

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö, Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2012-2015

Taulukko 3. Muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien määrä ikäryhmittäin Etelä-Karjalassa vuonna 2012

Kunta (asukkaita v. 2012)	Yht.	0-6 v.	7-14 v.	15-24 v.	25-44 v.	45-64 v.	65-74 v.	75- v.
Imatra (28472)	1090	45	81	185	415	309	45	10
Lappeenranta (72133)	3681	270	273	559	1540	875	113	51
Lemi (3068)	62	4	7	3	22	24	1	1
Luumäki (5119)	123	0	6	12	42	54	5	4
Parikkala (5664)	95	1	10	12	36	25	5	1
Rautjärvi (3832)	57	1	1	2	21	24	3	1
Ruokolahti (5595)	73	1	2	5	25	35	3	0
Savitaipale (3789)	31	1	4	2	12	9	2	1
Taipalsaari (4855)	128	2	8	15	48	47	4	0
Etelä-Karjala yht.	5340	325	392	795	2161	1402	181	69

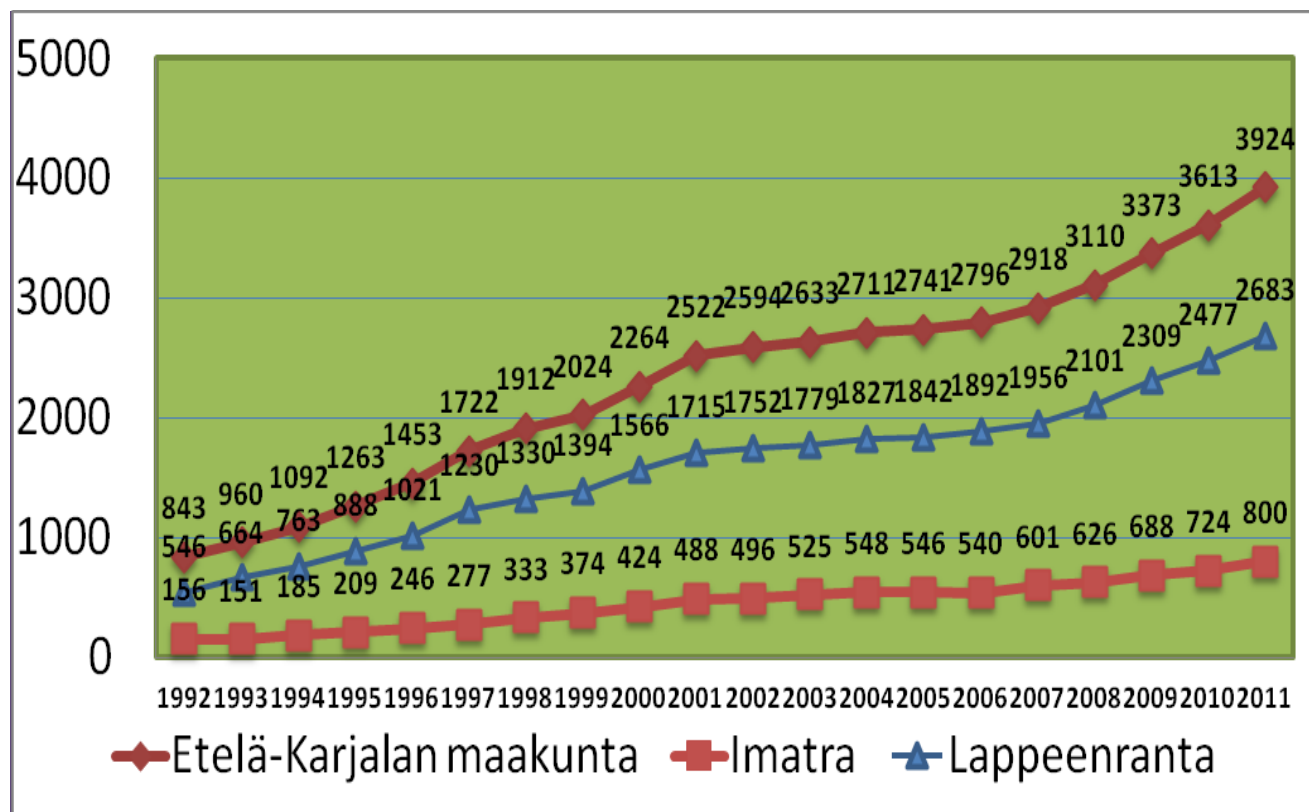
Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 4. Vieraskielinen ja venäjänkielinen väestö Etelä-Karjalan kunnissa 31.12.11

Kunta	Väestö	Muu äidinkieli kuin suomi, saame tai ruotsi	%-osuus väestöstä	Äidinkieli venäjä lkm	Äidinkieli venäjä %-osuus kaikista vieraskielisistä
Lappeenranta	72133	3681	5.1	2253	61.2
Imatra	28472	1090	3.8	787	72.2
Lemi	3068	62	2.0	50	80.6
Luumäki	5119	123	2.4	77	62.6
Parikkala	5664	95	1.7	50	52.6
Rautjärvi	3832	57	1.5	25	43.9
Ruokolahti	5595	73	1.3	54	74.0
Savitaipale	3789	31	0.8	14	45.2
Taipalsaari	4855	128	2.6	93	72.7
Etelä-Karjala yht.	132527	5340	4.0	3403	63.7

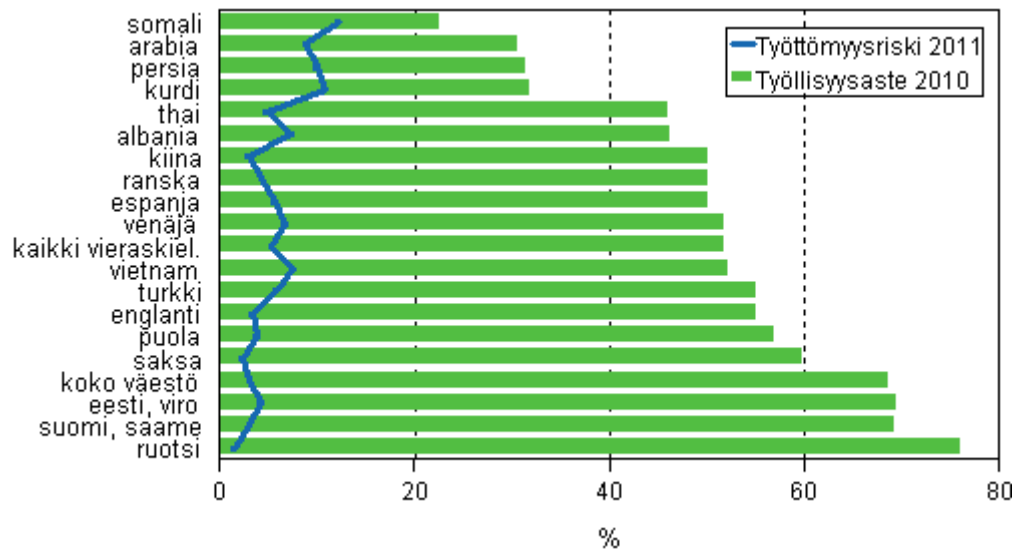
Lähde:Tilastokeskus; taulukon koonti Eksote

Taulukko 5. Ulkomaan kansalaiset Etelä-Karjalassa, Lappeenrannassa ja Imatralla 1992-2011

Lähde: Tilastokeskus, taulukon koonti Eksote

Taulukko 6. Ulkomaalaisten työllisyysaste ja työttömyysriski Suomessa

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö

Taulukko 7. Ulkomaalaisten työttömyystilanne Kaakkois-Suomessa toukokuussa 2012

	Ulkomaalainen työvoima	Ulkomaalaiset työttömät	Ulkomaalaisten työttömien osuus ulkomaalaisesta työvoimasta %
Imatra	394	161	40,9
Lappeenranta	1358	464	34,2
Kouvola	925	300	32,4
Kotka-Hamina	1597	687	43
Koko maa	84218	19459	23,1

Lähde: Kaakkois-Suomen ELY-keskus